

ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ В ГАЛУЗІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАПОРУКА ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

У статті висвітлено результати досліджень процесів реформування вищої освіти в напрямі впровадження європейських освітніх стандартів Болонської системи, вдосконалення та модернізації навчального процесу в українських вищих навчальних закладах та заходи, які проводяться у ВНЗ щодо вдосконалення якості вищої освіти. Розглянуто державні нормативні документи, які регулюють формування загальних принципів організації навчального процесу у вищих навчальних закладах Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Ключові слова: вища освіта, реформа освіти, стандарти вищої освіти, Болонський процес, вищі навчальні заклади.

I. Вступ

Освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного й культурного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету та конкурентоспроможності держави на міжнародній арені. Процес наближення України до Європи відбувається за кількома напрямками, один з яких – освітянський. Доцільність подальшої розробки та вдосконалення державного управління вищою освітою в Україні зумовлена також необхідністю пошуків, розробки й впровадження ефективної системи державного управління, яка має забезпечити освітню галузь оптимальними умовами функціонування, створити системний механізм її саморегуляції на загальнонаціональному, регіональному, місцевому рівнях, у ВНЗ і наукових установах.

На важливості ґрунтовного дослідження проблеми забезпечення якості освіти шляхом удосконалення освітніх стандартів у державному управлінні наголошено в працях сучасних науковців [1; 2; 3; 7], які аналізують нормативно-правові акти, що спрямовані на поліпшення підготовки фахівців.

II. Постановка завдання

Мета статті – проаналізувати новітні підходи та державні механізми формування освітніх стандартів у галузі професійної освіти щодо поліпшення якості підготовки майбутніх фахівців.

III. Результати

В епоху глобалізації найвпливовішими факторами соціальної динаміки стають інформація, наука й освіта. Конкурентоспроможною в майбутньому буде людина, яка опанувала основи наук, володіє новітніми способами сприйняття й передачі інформації, освічена та практично підготовлена, на-

самперед у професійному, мовному та світоглядному контексті. Саме в такому ключі розгортаються світові трансформаційні процеси в системі освіти, науки й інформаційних технологій. Частково вони реалізуються і в Україні. Однак, незважаючи на певні зрушення, ситуація в цій сфері України залишається складною. Розробка, всебічне обговорення й ухвалення Національної доктрини розвитку освіти України у XXI ст. – перший крок на шляху приведення нашої системи освіти у відповідність до викликів глобалізації [1]. Другим кроком має стати поетапна імплементація доктрини, третім – визнання європейською і світовою спільнотою вітчизняної освіти як самодостатньої й конкурентоспроможної. На це націлено затвердження Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. Указом Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013, в якому чітко зазначено, що “Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. на основі аналізу сучасного стану розвитку освіти визначає мету, стратегічні напрями та основні завдання, на виконання яких має бути спрямована реалізація державної політики у сфері освіти [5].

Розроблення Національної стратегії зумовлено необхідністю кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості й конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції України в міжнародний освітній простір. Стратегія конкретизує основні шляхи реалізації концептуальних ідей та поглядів розвитку освіти, визначених Національною доктриною розвитку освіти. З метою прискорення процесу реформування системи освіти на виконання Програми економічних реформ на 2010–2014 рр. “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” затверджено надзви-

чайно важливі для розвитку освіти державні цільові програми. За останні роки здійснено низку заходів для реалізації ідей і положень Національної доктрини розвитку освіти, щодо реформування освіти підвищення її якості, доступності та конкурентоспроможності. Модернізовано зміст і вдосконалено організацію всіх ланок освіти, створено нові навчальні підручники. Розбудова національної системи освіти в сучасних умовах з урахуванням кардинальних змін у всіх сферах суспільного життя, історичних викликів ХХІ ст. вимагає критичного осмислення досягнутого й зосередження зусиль та ресурсів на розв'язанні найбільш гострих проблем, які стримують розвиток, не дають можливості забезпечити нову якість освіти, адекватну нинішній історичній епосі.

Участь вищої освіти України в Болонських перетвореннях має бути спрямована лише на її розвиток і набуття нових якісних ознак, а не на втрату кращих традицій, зниження національних стандартів якості. Орієнтація на Болонський процес не повинна призводити до надмірної перебудови вітчизняної системи освіти. Ключова позиція реформування: Болонські вимоги – це не уніфікація вищої освіти в Європі, а широкий доступ до багатоманітності освітніх і культурних надбань різних країн [2]. Метою є й те, щоб Європа зрозуміла, що в Україні потужна система вищої освіти, потужні школи. Україна відчуває підтримку європейської спільноти. За цей час у нашій країні побувало багато місій Ради Європи, які аналізували стан освіти, проводили експертизу освітньої законодавчої бази, і зауважень практично не було. Сьогодні вже майже відсутні опоненти щодо ступеневості вищої освіти. Вона підвищує мобільність і вертикальну, і горизонтальну.

Напрями розвитку вищої освіти в Україні, з одного боку, стратегічні, з іншого – вони дають імпульс для подальшого поліпшення стану освіти й науки вже в недалекому майбутньому, головним у якому є підготовка висококваліфікованих кадрів. Адже кадровий потенціал – це серцевина будь-якого науково-освітнього організму, в будь-якій сфері діяльності. Система цивільного захисту є складною системою, яка в межах повноважень Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) формує та реалізовує державну політику й загальне управління у сфері цивільного захисту (ЦЗ). До сфери діяльності ЦЗ входить розробка: проектів законодавчих і нормативно-правових; програм діяльності Кабінету Міністрів України та проектів Державної програми економічного і соціального розвитку, а також Державного бюджету України на відповідний рік; проектів щодо запобігання надзвичайним ситуаціям (НС); проектів науково-до-

слідних та дослідно-конструкторських робіт у цій сфері; проектів просвітницького та практично-навчального характеру тощо. Для забезпечення цих структур висококваліфікованими спеціалістами в Україні наприкінці ХХ ст. поступово, використовуючи досвід іноземних країн, було сформовано систему підготовки керівного складу й навчання населення в галузі захисту від надзвичайних ситуацій. Основу цієї системи становить відомча система колишнього МНС, яке 27.12.2012 р. було реформовано в Державну службу України з надзвичайних ситуацій.

Забезпечення ефективності державного управління у сфері цивільного захисту невід'ємно пов'язано з проблемою компетентності та професіоналізму їх виконавців. Тому організація ефективної системи професійного навчання в системі ДСНС України розглядається як одне з першочергових завдань, без розв'язання якого неможливо підвищити ефективність державного управління у сфері цивільного захисту [4]. Центральним елементом цієї системи стала перепідготовка та підвищення кваліфікації державних службовців, які вирішують питання цивільного захисту на професійній основі, в першу чергу, тих, хто потребує суттєвого оновлення знань, освоєння сучасних методів державного управління у сфері цивільного захисту та здобуття відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня за спеціальністю або спеціалізацією ДСНС України.

Створення навчальних і наукових закладів у сфері цивільного захисту дало можливість на якісно новому, адаптованому до потреб розвитку сучасної системи цивільного захисту, рівні здійснити:

- підвищення кваліфікації керівного складу цивільної оборони та її органів управління, офіцерів військ цивільної оборони та керівного складу професійних аварійно-рятувальних служб і посадових осіб Державної служби України з питань цивільного захисту у складі органів виконавчої влади;
- підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації фахівців для спеціально уповноважених органів управління в справах цивільного захисту, які входять до складу органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій;
- підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників з питань цивільного захисту та безпеки життєдіяльності;
- вивчення й узагальнення пропозицій вищих закладів освіти та їх науково-дослідних установ, у тому числі тих, які працюють у галузі безпеки й оборони, щодо формування відповідних науково-методичних рекомендацій та програм;

- обмін науковою, педагогічною та методичною інформацією з питань цивільного захисту в межах міжнародної співпраці;
- визначення перспективних напрямів розвитку та розроблення державних стандартів освіти для підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів, офіцерів військ та органів державного управління цивільної оборони, основного особового складу (рятувальників) аварійно-рятувальних служб;
- науково-методичне керівництво та контроль за дотриманням державних стандартів післядипломної освіти керівних та управлінських кадрів і посадових осіб структур з питань цивільного захисту в складі державних органів виконавчої влади;
- розроблення методології підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях та координація діяльності освітньої функціональної підсистеми “Навчання з питань безпеки життєдіяльності”;
- науково-методичне керівництво мережею територіальних курсів цивільної оборони [7].

З появою в системі колишнього МНС України Національного університету цивільного захисту України, Інституту державного управління у сфері цивільного захисту, Черкаської академії пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля, Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, навчальних центрів територіальних органів управління та курсів цивільної оборони тощо з'явилася реальна можливість розпочати поступову перепідготовку фахівців із цивільного захисту з видачею їм диплома державного звання про відповідну освіту та організацію сучасної системи підвищення їх кваліфікації. Професійна освіта підготовки фахівців цивільного захисту здійснюється на основі заходів реформування системи колишнього МНС України, за якими згідно з Рішенням РНБОУ Кабінетом Міністрів України було розроблено і схвалено Концепцію Загальнодержавної цільової програми розвитку цивільного захисту на 2009–2013 рр. (розпорядження від 20.08.2008 р. № 1156-р) і Концепцію проекту Кодексу цивільного захисту України (розпорядження від 12.11.2008 р. № 1424-р). На основі цих рішень прийнято Загальнодержавну цільову програму розвитку цивільного захисту на 2009–2013 рр. (постанова КМУ від 25.02.2009 р. № 156), до якої входили рішення та заходи щодо діяльності ВНЗ з підготовки фахівців цивільного захисту на основі загальної державної освітньої доктрини [4].

Освітня доктрина країни, в межах якої здійснюють освітню діяльність і ВНЗ ДСНС України, – це філософська, методологічно й теоретично обґрунтована, матеріально та

фінансово забезпечена, інтегрована й динамічна система освітніх комплексів, які постійно розвиваються й оновлюються для забезпечення вищої освіти в державі. Освітня доктрина широко впливає на весь освітній простір країни. В Україні створюються та розвиваються такі освітні комплекси:

1) національна ідея української держави. Ціннісна орієнтація громадян України – “Дух народу” – набуває стратегічного характеру, перебуває в стадії формування та прийняття народом. Освітня мають стати її носіями;

2) моральні цінності нації, які спрямовані на виховання громадян країни на всіх рівнях освіти;

3) нормативно-правова база забезпечення та регулювання всіх рівнів освіти;

4) наукове забезпечення розвитку освіти. Науково-практичне обґрунтування, теорія і практика освіти: Академія педагогічних наук, науково-дослідні інститути;

5) державні механізми управління та регулювання державного й приватного секторів освіти: метастандарт освіти держави – стандарт стандартів;

6) державні стандарти для всіх рівнів освіти; ліцензування та інспектування навчальних закладів; моніторинг якості рівнів освіти;

7) державні, центральні й регіональні установи управління освітою: МОНУ; МОНУ АРК; обласні та міські управління освіти; управління освіти в м. Києві та Севастополі; відділи освіти в інших містах, міських та сільських районах; науково-методичні центри;

8) навчальні заклади (державні та приватні) для всіх рівнів освіти;

9) програми, плани, спеціалізації та спеціальності для навчання на всіх рівнях освіти, підготовки й перепідготовки фахівців;

10) технології та методики освіти, програмно-педагогічні комплекси, підручники й наочні матеріали;

11) норми, традиції, погляди, задуми та установки, які є ознакою освітніх пріоритетів для громадян.

Усі вищевикладені чинники, які визначають роль вищої освіти в сучасному світі, можуть ідеалізувати уявлення про роль освіти, якщо не враховувати відсутність їх цілісності, наступності та інтеграції, що є стратегічною проблемою, та державну проблему її якості.

IV. Висновки

Таким чином, управління освітою має здійснюватися на засадах інноваційних стратегій відповідно до принципів сталого розвитку, створення сучасних систем освітніх проектів та їх моніторингу; розвитку моделі державно-громадського управління у сфері освіти, в якій особистість, суспільство та держава стають рівноправними суб'єктами й партнерами. Якість підготовки фахі-

вців цивільного захисту в економічно розвинутих країнах визначається специфікою управління професійною освітою, в якій пріоритетними є стандартизація засобів навчання, формування цілей навчання й проблемний підхід. У цих країнах держава висуває уніфіковані вимоги до підготовки таких фахівців. Ці вимоги визнані на міжнародному рівні та є стандартними. Стандартизація в галузі професійної освіти є своєрідним відображенням об'єктивних законів еволюції освітніх технологій, включаючи засоби та інструменти діагностики рівня знань. Це приводить до появи ознак інтернаціоналізації вищої професійної освіти.

Список використаної літератури

1. Вища освіта в Україні: нормативно-правове регулювання / за заг. ред. А.П. Зайця, В.С. Журавського. – К.: Форум, 2003. – 1020 с.
2. Добрянський І. Вища освіта України: європейський вимір (аспект доступності) / І. Добрянський // Рідна школа. – 2005. – № 9/10. – С. 12–16.
3. Збірник нормативних документів щодо організації навчального процесу у вищих навчальних закладах : проект / М-во освіти і науки України ; [за заг. ред. В.Д. Шинкарука ; уклад.: Л.О. Омеленович та ін.]. – К., 2008. – 199 с.
4. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку цивільного захисту на 2009–2013 рр. : Постанова КМУ від 25.02.2009 р. № 156 ; Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру : Закон України // Голос України. – 2000. – 25 липня.
5. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : схвалено Указом Президента України від 25.06.2013 р. № 344/201.
6. Про основи національної безпеки України : Закон України // Голос України. – 2003. – 22 липня.
7. Про стан і перспективи розвитку вищої освіти в Україні: матеріали парлам. слухань у Верховній Раді України 13.05.2004 р. / Верховна Рада України, Ком. з питань науки і освіти ; упоряд.: С.М. Ніколаєнко, В.Ф. Орлов, Б. Г. Чижевський. – К.: Парлам. вид-во, 2004. – 184 с.

Стаття надійшла до редакції 06.07.2013.

Садковой В.П. Государственные механизмы стандартизации в отрасли профессионального образования как залог качества подготовки специалистов

В статье отражены результаты исследований процессов реформирования высшего образования в направлении внедрения европейских образовательных стандартов Болонской системы, совершенствования и модернизации учебного процесса в украинских высших учебных заведениях и мероприятия, которые проводятся в вузах относительно совершенствования качества высшего образования. Рассмотрены государственные нормативные документы, которые регулируют формирование общих принципов организации учебного процесса в высших учебных заведениях Государственной службы Украины по чрезвычайным ситуациям.

Ключевые слова: высшее образование, реформа образования, стандарты высшего образования, Болонский процесс, высшие учебные заведения.

Sadkovy V. State mechanisms standardization in professional education, as mortgage of quality of preparation of specialists

I. INTRODUCTION

Education is a strategic resource of social, economic and cultural development of society, improvement of nation's welfare, provision of national interests, strengthening its credibility and competitiveness on an international scene. The movement of Ukraine towards Europe takes place in several directions, one of which is an educational one. The feasibility of further development and improvement in state management of higher education in Ukraine is also due to the need to find, develop and implement effective management system, which should provide educational sector by optimal operational conditions and create a system mechanism of self-regulation at the national, regional and local levels, at the universities and research institutions.

II. Problem

To review the latest approaches and state mechanisms of educational standards formation in the field of professional education for improvement of the quality of future professional training.

III. Results

Directions of higher education in Ukraine, on the one hand, are strategic, while on the other, they provide an impetus for further improvement of education and science in the nearest future, where the main task is training of highly qualified personnel. Moreover, human resources is a core of any scientific and educational body in any field. The system of civil defence belongs to complex systems, which within the powers of State Service of Emergencies (SSOE) of Ukraine create and implement public policy and general management in the field of civil defence.

Ensuring good governance in the field of civil defence is closely related to the problem of competence and professionalism of its performers. Therefore, the efficient training in the system of SSOE of Ukraine is regarded as one of the priorities and its solution helps raise the effectiveness of governance in the field of civil defence. A central element of this system was retraining and training of civil servants who are employed to deal with civil defence and, furthermore those who need significant updating of knowledge, learning modern methods of state administration in the field of civil defence and obtaining appropriate educational and qualification level on specialty or specialization of SSOE of Ukraine.

IV. Conclusions

Thus, management of education must be based on innovation strategies in accordance with the principles of sustainable development, creation of modern system of educational projects and their monitoring, development of state-public governance models in education where an individual, society and a state are equal subjects and partners. In developed countries the quality of training in civil defence is determined by the specifics of professional education management in which the priority is standardization of training, formation of learning goals and problem approach. In these countries, the state imposes uniform requirements for training such specialists. These requirements are internationally recognized as standards. Standardization in the field of professional education is a kind of reflection for objective evolution laws of educational technology, including equipment and tools for diagnostic of knowledge. This causes appearance of internationalization of higher education.

Key words: *higher education, reform of education, standards of higher education, Bologna process, higher educational establishments.*